

Czy sport może przyprawić o ból głowy

DR N.MED. JOANNA BIELEWICZ

KLINIKA NEUROLOGII UNIwersYTETU MEDYCZNEGO W LUBLINIE

DR HAB. N.MED. PIOTR KAMIENIAK

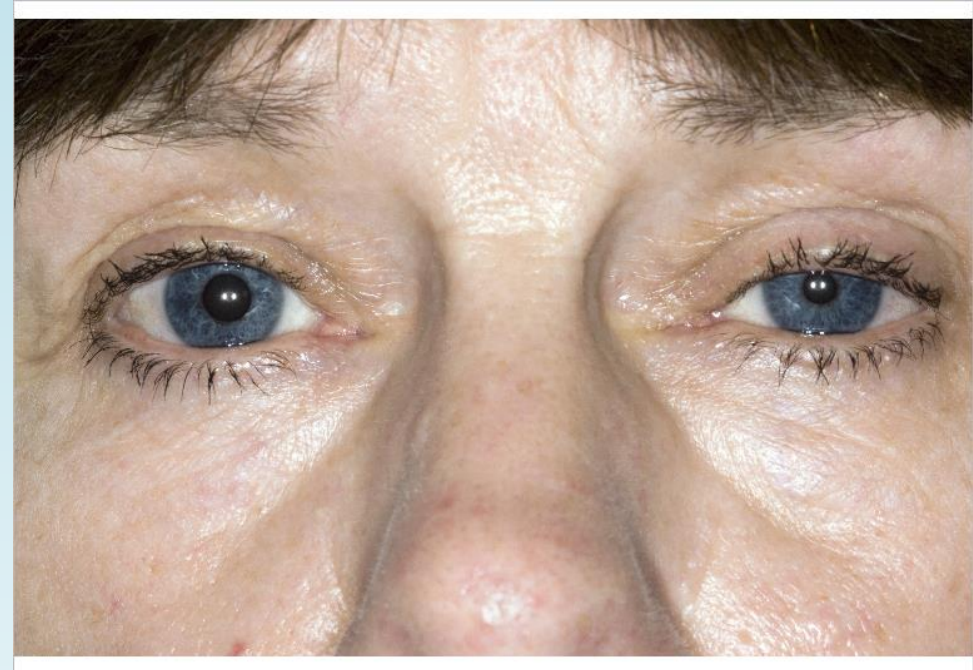
KLINIKA NEUROCHIRURGI UNIwersYTETU MEDYCZNEGO W LUBLINIE

Przypadek 1

- **Kobieta lat 52.**
- **Zgłosiła się do SOR z powodu utrzymującego się bólu głowy (okolica oczodołu) i szyi po stronie lewej**
- **Przebieg : początek dwa dni wcześniej; ból narastał w ciągu doby, obecnie stały, NRS -7; pulsujący, brak efektu po paracetamolu 1000mg i ibuprofenie 400mg**
- **Przed 3 dniami była na długim spacerze; uprawia nordic walking**
- **Choruje na migreny; napady rzadko (1/3 miesiące), łagodne NRS-4, ustępujące po ibuprofenie 400mg.**
- **Nie leczy się na inne schorzenia przewlekłe**
- **Wywiad rodzinny bez znaczenia**
- **Bez nałogów**

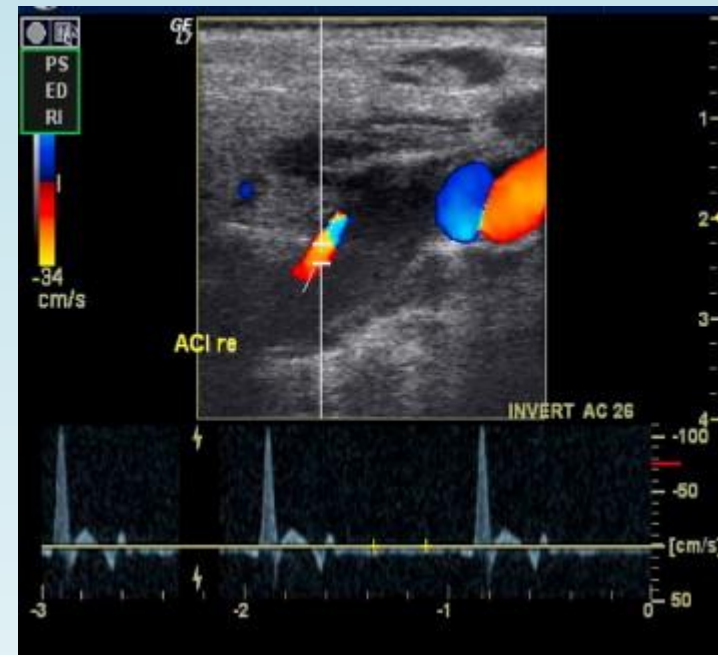
- **Badanie neurologiczne:**

- Zespół Hornera po lewej
- Poza tym bez zmian

Podjęzzenie rozwarstwienia tętnicy szyjnej wewnętrznej lewej ICA Badanie Doppler Duplex

- Krwiak śródścienny (uszkodzenie vasa vasorum)
- Obraz stenozy z wysokimi wartościami prędkości skurczowych

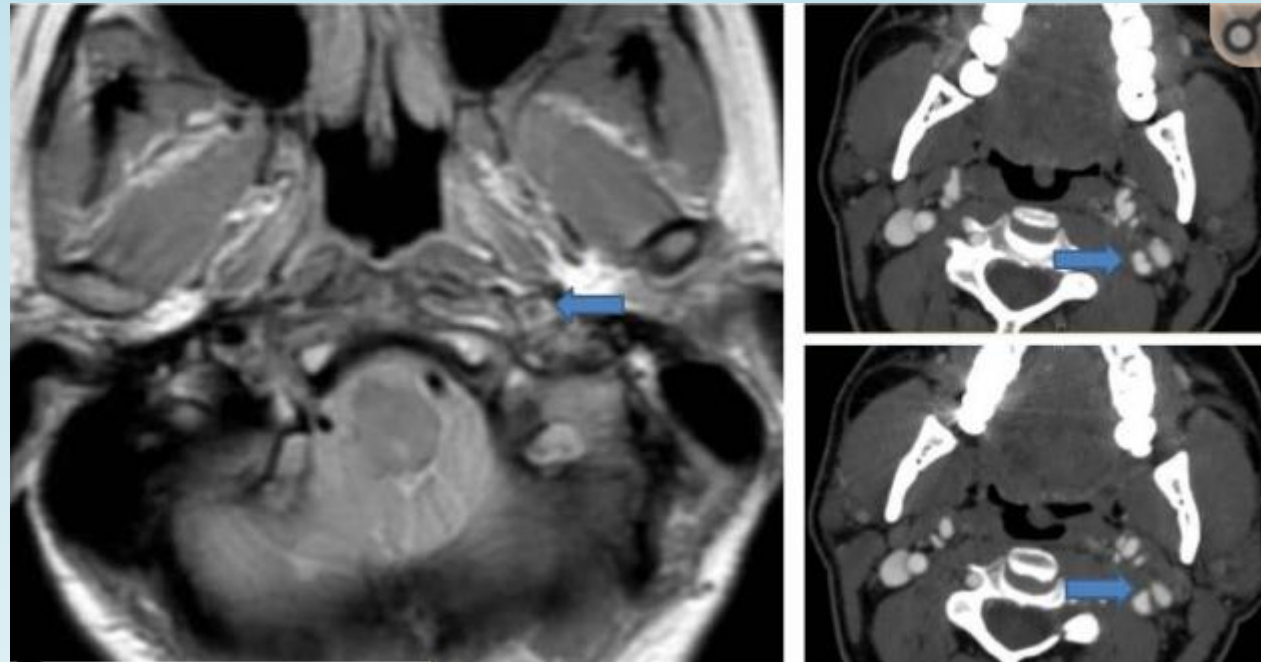

Aniografia rezonansu magnetycznego MRA axial T1 „fat sat”

Lewa-krwiak śródścienny

Prawa górna-podwójne światło naczynia

Prawa dolna – niewielkie wybrzuszenie ściany naczynia - pseudotętniak

Rozpoznanie

Międzynarodowej Klasyfikacji Bólów Głowy

International Classification of Headache Disorders (ICHD) (3rd Edition) Guidelines

6.5 Bóle głowy związane z zaburzeniami tętnicy szyjnej wewnętrznej i kręgowej

6.5.1 Ból głowy, twarzy i szyi związany z rozwarstwieniem tętnicy szyjnej wewnętrznej lub kręgowej

6.5.2 Ból głowy po endarterektomii

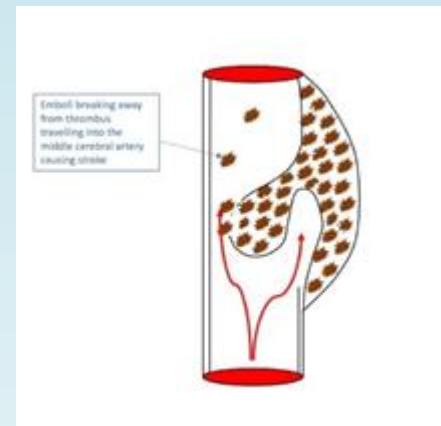
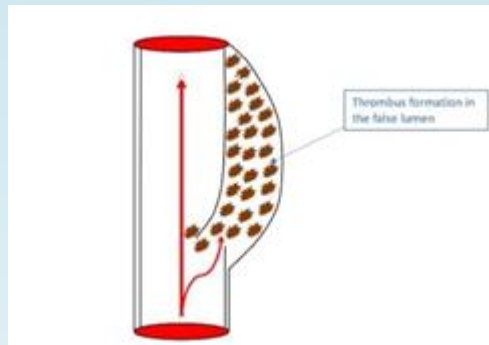
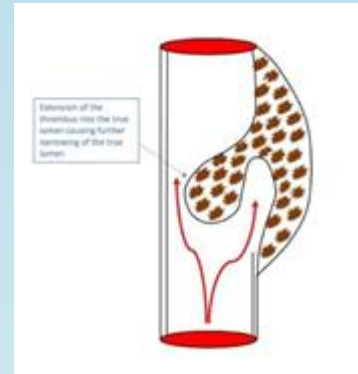
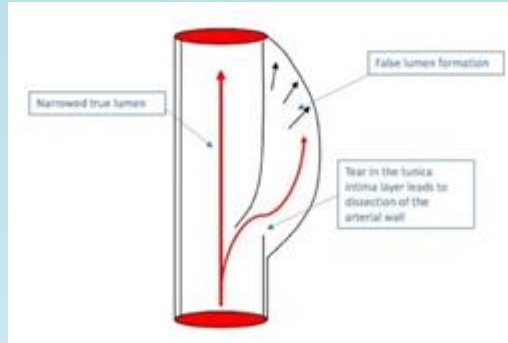
6.5.3 Ból głowy związany z angioplastyką lub stentowniem tętnicy szyjnej wewnętrznej lub kręgowej

Patomechanizm

rozwarstwienia tętnicy szyjnej wewnętrznej (carotid artery dissection CAD)

- Rozdarcie intymy lub vasa vasorum
  - Krwawienie do ściany naczynia – medi – krwiak śródścienny
  - Wytworzenie fałszywego światła z skrzepliną
  - Krwiak – sub-adventitia-psudotętniak-krwawienie
  - Krwiak-intima-zwężenie światła naczynia-hypoperfuzja
  - Skrzeplina – źródło zatoru – udar
  - 70% pacjentów z rozwarstwieniem – udar
- Częściej zewnątrzczaszkowo (ICA- 2-3 cm powyżej bifurkacji CCA) niż wewnątrzczaszkowo
  - Wewnątrzczaszkowe mogą doprowadzić do krwawienia podpajęczyczego (SAH) z powodu pęknięcia tętniaka rzekomego
(ryzyko SAH-1%)

Patomechanizm CAD

Przyczyny CAD

- Uraz szyi (o różnym stopniu : od niewielkiego – do rozległego)
- Spontaniczne

Czynniki ryzyka:

- Choroby tkanki łącznej: zespół Marfana, zespół Ehlers'a-Danlos'a, dysplazja włóknisto-mięśniowa.
- Nadciśnienie tętnicze
- Miażdżyca
- Migrena

Epidemiologia CAD

- 20% udarów w populacji ludzi młodych (<40 r.ż)
- 2.5% wszystkich udarów
- Zapadalność : 2.6-2.9 / 100 000
- Średni wiek zachorowania – 45 lat
- Największe ryzyko udaru lub TIA : 1 tydzień-1 miesiąca (2 tygodnie)
- 75% chorych z udarem – niezależni funkcjonalnie w ciągu następnych 3 miesięcy
- śmiertelność -10% zewnątrzczaszkowo vs 75% wewnątrzczaszkowo
- < 3%- udar nawrotowy
- 7%- nawrotowe rozwarstwienie
- Wygojenie ściany naczynia w ciągu następnych 6 miesięcy (kompletna/niekompletna rekanalizacja/zwężenie światła naczynia)

Prezentacja kliniczna

- Ipsilateralny ból głowy i/lub szyi
- Częściowy zespół Hornera
- Ipsilateralne objawy ogniskowego uszkodzenia mózgu

- 2 z 3 w/w objawów powinno budzić podejrzenie rozwarstwienia

Ból głowy - CAD

- Dominujący objaw początkowy
33-86%

unerwienie ściany ICA przez n.V

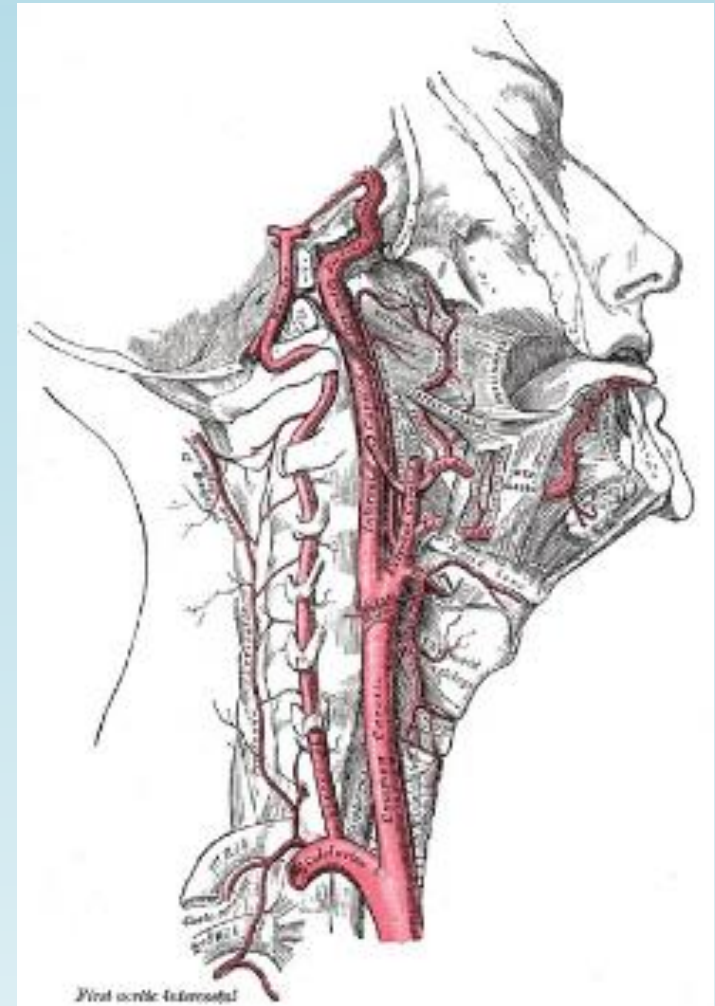
- Początek:

-ostry

-rzadziej stopniowy

-nagły i silny – uderzenie piorunem
(wykluczyć SAH)

- Utrzymywanie się od godzin do dni
(90% < 10 dni)

Ból głowy CAD - charakterystyka

- **Lokalizacja:**

-ICA: głowa, twarz, okolica oczodołu,
i/lub szyja – bok

promieniujący do oka i/lub ucha

- **Jednostronny (80%)-ipsilateralnie
do rozwarstwienia**

- **Natężenie:**

silny (7-9 wg NRS)-75%

- **Charakter:**

niecharakterystyczny

uciskający, rwący, pulsujący

inny niż dotychczas

Ból głowy - różnicowanie

- Migrena
- Ból głowy klasterowy
- Zespół Raeders'a (paratrygeminalny)
- SAH (ale, rozwarstwienie VA może doprowadzić do SAH)
- Ostra idiopatyczna karotydynia

Pozostałe objawy:

- **Zespół Horner'a 58%**

Jedyny objaw-10%

- ICA-zaniewidzenie jednooczne (amaurosis fugax)
- Szumy uszne tożstronne-10%
- Objawy uszkodzenia n.XII,XI,X,IX – 5%
- Objawy uszkodzenia n.V -3%
- Rzadko: objawy uszkodzenia n.III,IV,VI, zaburzenia smaku.
- Udar mózgu lub TIA półkulowe

Leczenie –prewencja udaru niedokrwiennego

- Leczenie przeciwkrzepliwe :

- Heparyna niefrakcjonowana, heparyny drobnocząsteczkowe

- antykoagulanty doustne

- Leczenie przeciwplatek

- ASA , clopidogrel

- przeciwwskazania do leczenia przeciwkrzepliwego

/rozwarstwienie wewnątrzczaszkowe, wysokie ryzyko ukrwotoczenia istniejącego udaru /

Brak badań potwierdzających wyższość jednej z w/w terapii

- Leczenie zabiegowe – angioplastyka/stentowanie

Przypadek 2

- Mężczyzna lat 25
- Bóle głowy pojawiające się po ćwiczeniach na siłowni (3x w tyg. Po ok.1-1.5 godz.) od ok. 1 roku.
- Lokalizacja: okolica czołowo-skroniowa obustronnie.
- Czas trwania: ok. 20 min. , ustępują samoistnie, nie nasilają się
- Charakter: tępy
- Nasilenie 2-3 wg NRS
- Schorzenia przewlekłe-brak
- Uraz głowy- brak
- Wywiad rodzinny – bez znaczenia
- Badanie neurologiczne: b.z
- Badania neuroobrazowe : TK, angio-TK , MRI głowy,TK i MRI odcinka szyjnego kręgosłupa-b.z
- Badania laboratoryjne- b.z

Rozpoznanie ICHD-3

- **4.2 Bóle głowy związane z aktywnością fizyczną**
- Zalecono: Naproxen 250 mg 15 min przed ćwiczeniami z dobrym efektem

Inne pierwotne bóle głowy

- 4.1 *Pierwotny, kaszlowy ból głowy ,*
- *4.2 Pierwotny ból głowy związany z aktywnością fizyczną*
- 4.3 *Pierwotny ból głowy związany z aktywnością seksualną*
- 4.4 *Pierwotny, piorunujący ból głowy*

Ból głowy związany z aktywnością fizyczną

4.2 Primary exercise headache

- Ból głowy poprzedzony jakąkolwiek aktywnością fizyczną, przy braku zaburzeń wewnątrzczaszkowych
- Kryteria diagnostyczne
  - A. Przynajmniej 2 epizody spełniające kryteria B i C
  - B. wywołany przez i pojawiający się podczas i po forsownym wysiłku fizycznym
  - C. trwający krócej niż 48 h
  - D. Brak innej możliwej diagnozy

Ból głowy związany z aktywnością fizyczną

Uwagi:

- Mogą wystąpić objawowe przypadki o podobnej symptomatologii. Podczas pierwszej prezentacji należy wykluczyć krwawienie podpajęczne, rozwarstwienie tętnic i odwracalny skurcz dużych naczyń wewnątrzczaszkowych (*reversible cerebral vasoconstriction syndrome RCVS*)

Komentarz:

- Ból głowy ma najczęściej charakter pulsujący, prawie u połowy chorych trwa mniej niż 5 min. (badanie Vagi).
- Są doniesienia o skuteczności w prewencji ergotaminy (ergotamine tartrate). Indometacyna jest skuteczna w większości przypadków.
- Patomechanizm nie jest znany. Prawdopodobnie jest pochodzenia naczyniowego, poszerzeniem naczyń żylnych lub tętniczych spowodowany wysiłkiem fizycznym, co indukuje ból. Pacjenci z tego rodzajem bólu głowy mają częściej niedomykalność zastawek żyły szyjnej wewnętrznej (70% vs 20%) co sugeruje zastój żylny spowodowany wstecznym odpływem żylnym .

Inne pierwotne bóle głowy

Bóle głowy związane z aktywnością fizyczną

- Bóle głowy o podobnej charakterystyce mogą być objawowe.
- Kiedy objawy występują po raz pierwszy wymagają dokładnej diagnostyki przez obrazowanie ii/lub inne badania.
- Początek bóli głowy związanych z aktywnością fizyczną często jest ostry/nagły, a pacjenci oceniani są w Oddziałach Ratunkowych. W tych sytuacjach odpowiednie i dokładne badanie (w szczególności neuroobrazowanie) jest wymagane.

Przypadek 3

- Kobieta lat 35; diagnozowana i leczona w poradni neurologicznej
- Od kilku lat bóle głowy ok. potylicznej i górnej części szyi. NRS=3, ból tępy, pojawiający się wieczorem, regularnie 2-3x w tyg., nasilający się po wysiłku fizycznym
- Leczona nieskutecznie jako napięciowe bóle głowy. NLPZ doraźnie, Amitryptylina – zła tolerancja, fizjoterapia.
- Nasilenie dolegliwości od ok.2 m-cy. Lokalizacja i charakter jak wyżej. NRS=5. Obecnie ciągle. Dodatkowo uczucie sztywności szyi i rzadko niecharakterystyczne zawroty głowy
- Od 4 m-cy regularnie pływa 1xw tyg. przez godzinę.
- Choroby współistniejące- brak,
- uraz głowy/szyi – brak .
- Badanie neurologiczne:
- Niewielkie ograniczenie ruchomości w odcinku szyjnym kręgosłupa, ze wzmożonym napięciem i tkliwością mięśni przykręgosłupowych, bez objawów korzeniowych szyjnych
- Badania dodatkowe:
- TK, angio-TK , MRI głowy – bez zmian
- Usg doppler tętnic domózgowych –bez zmian

MRI odcinka szyjnego kręgosłupa

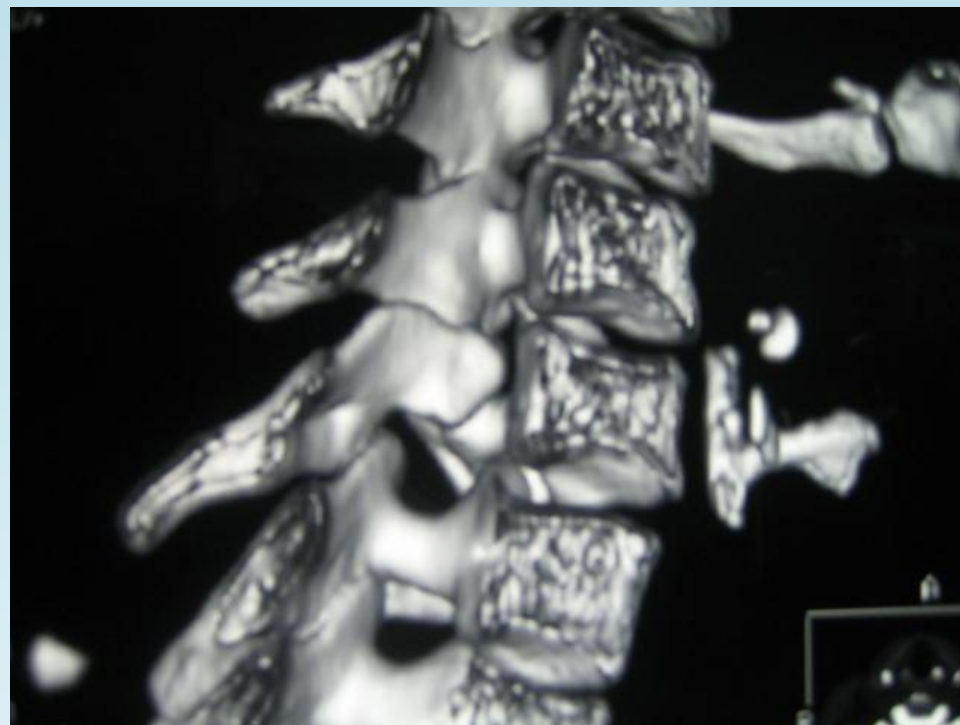
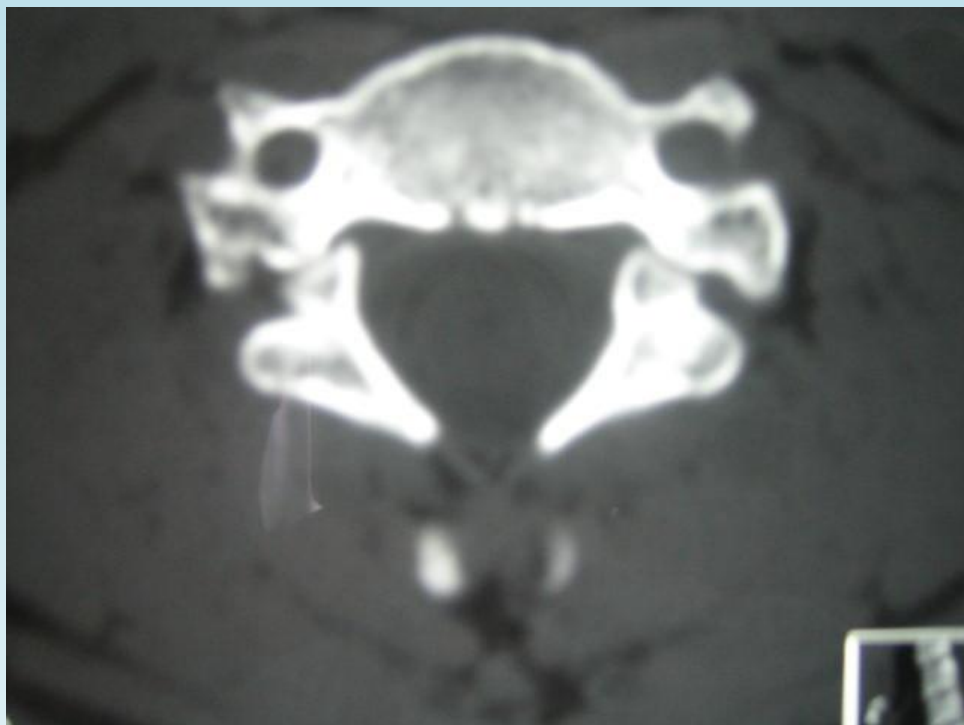
- Cechy degeneracji dysku C6/C7

RTG – kręgoszczelina niestabilność C6/C7

TK - kręgoszczelina

Kręgoszczelina szyjna - spondylolisteza

- Wada wrodzona lub pourazowa,
- Rzadkie przypadki (kręgoszczelina szyjna – opisanych ok. 120).
- M>K, 2:1.,
- Szczelina w łuku kręgu , w miejscu odejścia wyrostków stawowych – górnego i dolnego (cieśń kręgu), najczęściej w łuku kręgu C6, jedno- lub obustronnie.

Objawy :

bezobjawowa

objawy: bóle szyi i głowy (aksjalne), drętwienie kończyn górnych (korzeniowe) , u osób aktywnych ruchowo.

Leczenie:

Zachowawcze

Operacyjne – niestabilność kręgów (uraz – niebezpieczeństwo uszkodzenia rdzenia)

TK – kręgoszczelina

disectomia C6/C7, spondylodeza międzytrzonowa

Szyjnopochodne bóle głowy ICHD-3

- Definicja IHS (International Headache Society):
- Ból głowy spowodowany zaburzeniem w obrębie odcinka szyjnego kręgosłupa (kości, dysku i/lub tkanek miękkich) zwykle (ale nie zawsze) z towarzyszącym bólem szyi.

11. Bóle głowy lub twarzy związane z chorobami czaszki, szyi, oczu, uszu, nosa, zatok, zębów, ust lub innych struktur twarzy lub szyi

11.1 Bóle głowy związane z nieprawidłowościami w obrębie czaszki

11.2 Bóle głowy związane ze schorzeniami w obrębie szyi

11.3 Bóle głowy związane ze schorzeniami oczu

11.4 Bóle głowy związane ze schorzeniami uszu

11.5 Bóle głowy związane ze schorzeniami nosa i zatok przynosowych

Szyjnopochodne bóle głowy

kryteria diagnostyczne

A. Każdy ból głowy spełniający kryterium C

B. Klinicznie lub obrazowo stwierdzone zaburzenie lub uszkodzenie kręgosłupa szyjnego lub tkanek miękkich szyi , mogące być przyczyną bólu .

C. Przynajmniej 2 z 4

1. Zależność czasowa wystąpienia bólu i uszkodzenia kręgosłupa szyjnego (szyi)
2. Ból zmniejsza się lub znika po leczeniu stwierdzonego uszkodzenia kręgosłupa szyjnego (szyi)
3. Ograniczenie ruchomości w odcinku szyjnym kręgosłupa/ nasilenie bólu przez manewry prowokujące
4. Zmniejszenie dolegliwości po blokadach diagnostycznych

D. Brak innej przyczyny dolegliwości

Diskusja

Napięciowy ból głowy

2. Tension Type Headache (TTH)

International Classification of Headache Disorders (ICHD) (3rd Edition) Guidelines

- 2.1. Rzadki, epizodyczny TTH (co najmniej 10 epizodów, mniej niż 12/rok)
- 2.2. Częsty, epizodyczny TTH (1- < 15/miesiąc, przez co najmniej 3 miesiące)
- 2.3. Przewlekły TTH (= / > 15/miesiąc, przez ponad 3 miesiące)
- 2.4. Prawdopodobny TTH

Częste epizodyczne bóle głowy

kryteria diagnostyczne ICHD-3

- A. Przynajmniej 10 epizodów - 1-14/miesiąc, przez co najmniej 3 miesiące (> 12<180/rok)
- B. Trwający od 30 min. do 7 dni
- C. co najmniej dwie następujące cechy
  - 1. **obustronne umiejscowienie**
  - 2. uciskowy/ściskający charakter (nie zaś pulsujący)
  - 3. łagodne lub umiarkowane natężenie
  - 4. **nie nasila się przy rutynowej aktywności fizycznej**
- D. Występują obie cechy
  - 1. brak nudności i wymiotów(może wystąpić osłabienie łaknienia)
  - 2. może towarzyszyć mu fotofobia lub fonofobia , lecz nie oba te objawy naraz
- E. Ból głowy nie jest przypisywany innemu zaburzeniu

2.4.2. Prawdopodobny epizodyczny częsty TTH

- 2.4.2 A. Epizody spełniające jedno z kryteriów A-D dla częstego epizodycznego TTH
- B. Epizody nie spełniające kryteriów dla innego bólu opisanego ICHD-3
- C. Epizody , które nie są lepiej tłumaczone przez inne zaburzenia opisane w ICHD-3

Szyjnopochodne bóle głowy

**U wielu chorych ból głowy szyjny pochodzenia mięśniowo-powięziowego ,
może nakładać się z bólem napięciowym.**

Dziękuję za uwagę